

Tapio Tamminen

Aasian jättien kaksinkamppailu

Tarkastelen seuraavassa Intian ja Kiinan taloudellisia ja yhteiskunnallisia eroja. Kiinnitän erityistä huomiota Intian sosiaalisen nousun mahdollisiin esteisiin, kuten alkeelliseen sosiaaliseen infrastruktuuriin. Intia ja Kiina ovat valinneet erilaiset tiet yhteiskunnalliseen kehitykseen. Intia pyrkii nousemaan maatalousyhteiskunnasta suoraan jälkiteolliseksi palveluyhteiskunnaksi. Kiinassa luotetaan päinvastoin perinteiseen teollisuusmaiden läpikäymään kehitysmalliin, jolloin jälkiteolliseen yhteiskuntaan siirrytään teollisuusyhteiskunnan kautta. Lopuksi tarkastelen Keralan osavaltion kehitystä eräänlaisena vaihtoehtoisena mallina Intialle ja Kiinalle.

Intian talouden kasvusta on kohistu parin viimeisen vuoden aikana läntisissä teollisuusmaissa. Suomessa on puhuttu Intia-ilmioistä ja verrattu sitä jopa Kiinan taloudelliseen menestykseen parin viimeisen vuosikymmenen aikana. Intia-ilmioillä ei ole tarkoitettu ainoastaan työpaikkojen katoamista teollisuusmaista halvemmän työvoiman maihin vaan myös kansainvälisessä taloudessa ennakoituja laajoja rakenteellisia muutoksia, jolloin Intian kaltaiset palveluihin erikoistuvat kehitysmaat voisivat saada entistä huomattavasti suuremman osan maailman palveluiden tuotannosta.

Seuraavassa tarkastelen yleisesti Intian taloudellisen ja sosiaalisen nousun mahdollisuuksia. Onko Intiassa mahdollista toistaa sen omista lähtökohdistaan käsin Kiinan ja muiden Itä-Aasian taloudellisia menestystarinoita? Entä maan sosiaalisen infrastruktuurin kehittymättömyys? Estääkö se suurinta osaa ihmisistä pääsemästä köyhyysloukustaan?

Lopussa hahmotetaan lyhyesti Keralan osavaltiossa kokeiltua vaihtoehtoista kehitysmallia, joka on pystynyt välttämään sekä Intian että Kiinan ”mallien” pahimmat karikat, kuten Intian heikon sosiaalisen kehityksen ja Kiinasta puuttuvan demokratian.

Norsu vai lohikäärme

Jawaharlal Nehru puhui puolivuosisataa sitten Kiinan ja Intian yhteisestä tiestä. Pitkäaikaisen pääministerin mukaan tuolloiset kumoukselliset muutokset symboloivat ”Aasian uutta henkeä ja elinvoimaisuutta”, vaikka muutosten sisältö poikkesikin toisistaan. Kiina ei ollut ainoastaan väestömäärältään hyvä vertailukohde Intialle, vaan myös laajojen kansankerrosten köyhyys yhdisti niitä. Siksi Nehrun hallinto seurasi tarkoin 1950- ja 1960-luvuilla Kiinan kokemuksia sosialistisesta vallankumouksesta. Yhtä suurella mielenkiinnolla tarkkailtiin myöhemmin Kiinan avautumista markkinataloudelle, kun hidasliikkeinen Intian norsu näytti jäävän yhä kauemmaksi kiinalaisen lohikäärmeen kydistä.

Kun Kiina avasi ikkunoitaan länteen 1970-luvun lopulla, puoluejohtaja Deng Xioping muistutti kansalaisille, että avoimista ikkunoista lentää sisään myös kärpäsiä. Tuolloin Intia oli vielä Aasian jättiläisten kamppailussa selvästi niskan päällä tarkasteltaessa talouden keskeisiä tunnuslukuja. Kun vuonna 1978 Intian henkeä kohden laskettu BKT oli 236\$, Kiina vastaava luku oli vain 148\$. Kiinan salliessa ulkomaalaisille kärpäsilä entistä vapaammat kädet häiriä taloudessaan asetelma muuttui nopeasti. Vuonna 1985 Kiina pystyi jo ohittamaan Intian.

Kiinan juhliessa ikkunoiden avaamisensa kymmenvuotisjuhlia maassa voitiin tyytyväisenä todeta, että Intian norsu oli jo pahasti hyytynyt keskinäisessä talouskilpailussa. Vuonna 1988

Kiinan henkeä kohden laskettu BKT oli 342\$, kun Intialla vastaava luku oli 312\$. Vuonna 2001 kiinalaiset talousekspertit saattoivat huokaista jo helpotuksesta: Intiasta ei ollut enää kunnan vastusta. Intian BKT oli tuolloin 477\$, kun Kiina ylsi jo 878\$. Viime vuonna Kiina (1703\$) kasvatti edelleen etumatkaansa Intiaan nähden (714\$). (World Development Indicators 2005).

Intia avasi taloutensa ovia maailmalle vuodesta 1991 lähtien nykyisen pääministerin Manmohan Singhin johdolla. Markkinahenkinen talousuudistus ei kuitenkaan nostanut taloutta heti vahvaan lentoon. Intian talous yski 1990-luvulla, kuten maassa edelleen valmistettavat Ambassador-autot Kolkatan tai Delhin saastesumuisissa ruuhkissa. Vahvapeltiset Ambassadorit ovat 1950-luvun Morriksen kopioita. Ne kiihtyvät hitaasti, mutta varmasti. Intian talouskin kiihtyi hitaasti 1990-luvulla, jota on pidetty Intian talouden kannalta menetettynä vuosikymmenenä. Onko se nyt pääsemässä tukevaan vauhtiin Ambassadorin tavoin? Viime vuonna talouskasvu oli jo reilut 8 prosenttia.

Tuntuva talouskasvun pitääkin olla, jos Intia aikoo tavoittaa Kiinaa seuraavan parin vuosikymmenen aikana, kuten jotkut intialaiset taloustieteilijät optimistisesti uskovat (esim. Das 2006.). Talouskasvua mittaavan tunnusluvun pitäisi värähtää joka vuosi toiselle kymmenelle. Samalla Kiinan kasvun olisi taannuttava.

Mutta onko Intialla realistisia mahdollisuuksia kuroa umpeen Kiinan etumatkaa? Kuuluisassa artikkelissaan professorit Yasheng Huang ja Tarun Khanna (2003) tarjoavat yhdeksi selitykseksi Kiinan etumatkalle sitä, että Intia on ehtinyt toteuttaa uutta markkinahenkistä talouspolitiikkaansa vasta vuodesta 1991 lähtien, kun Kiinalla on ollut aikaa hioa sapelitiikerinsä hampaita jo reilu neljännes vuosisata. Selitys ei tunnu kuitenkaan kovin uskottavalta. BKT:lla mitattuna Kiinan talous kasvoi vuosittain yli 10 prosenttia ensimmäisenä 10 vuotiskautenaan, Intian vain 5,7 prosenttia (Guruswamy, Kaul, Handa 2003).

Kiinan ja Intian ero näkyy kouriintuntevasti ulkomaalaisten sijoittajien kiinnostuksessa. Kiinaan tehtävät sijoitukset olivat esimerkiksi vuonna 2004 yli 10 kertaa suuremmat kuin Intiaan (World Development Indicators 2005). Esimerkiksi vuonna 2000 sijoitusten osuus BKT:sta oli Kiinassa 4,3%, kun Intiassa se oli vain 0,6% (ks. taulukko 1).

Taulukko 1. Ulkomaiset sijoitukset Kiinaan ja Intiaan (\$) v. 2000, 2002 ja 2004 (World Development Indicators 2005)

	Kiina	Intia
2000	38 399 000 000	3 584 000 000
2002	49 308 000 000	5 626 000 000
2004	54 936 480 000	5 335 000 000

Huang ja Khanna uskovat kuitenkin, että Intia voi talouden kilpajuoksussa vielä tavoittaa Kiinan ja jopa ohittaa sen. Heidän argumenttinsa ydin rakentuu mikrotalouteen. Intia on luonut huomattavasti paremman toimintaympäristön kotimaisille yrityksille kuin Kiina. Ja maiden välisessä kilpailussa lopulta tämä voi ratkaista asian. Tämä näkyy jo intialaisten yritysten kansainvälisessä iskukyvyssä. Informaatioteollisuuden kasvavista markkinoista ovat voelleet kultaa myös sellaiset intialaiset globaalit ohjelmistoyritykset kuten Infosys ja Wipro. Kansainvälisessä lääketieteellisyydessä ja bioteknologiassa ovat kunnostautuneet näkyvimmin Ranbaxy ja Dr. Reddy's Labs.

Kaikkialla maailmassa törmää tuotteisiin, joiden liepeissä on leima Made in China. Huangin ja Khannan mielestä tämä on kuitenkin hämäävää, sillä vain pieni osa globaalisti toimivista

yrityksistä on peräisin Kiinan kotimaiselta sektorilta. Menestyneet vientiyritykset on voideltu ulkomaalaisella pääomalla. Niiden menestystarinat eivät ole vetäneet mukaansa kansainvälisille kentille kotimaista yrittäjyyttä.

Suurin osa Kiinaan virranneesta ulkomaalaisesta pääomasta on peräisin eri puolilla maailmaa asuvilta ulkokiinalaisilta. Kiinan keskushallitus on rohkaissut menestyviä kiinalaisia sijoittamaan entiseen kotimaahansa. Ympäri maailmaa asuvat intialaiset ovat puolestaan olleet haluttomia voitelemaan entisen kotimaansa kitiseviä talouslaakereita, eikä Intian keskushallinto ole juuri rohkaissut heitä tähän. Ulkointialaisen pääoman osuus suorista ulkomaalaisista investoinneista on ollut vain vajaa 10 prosenttia. Tilanne voi kuitenkin muuttua. Intia kosiskelee nykyisin huomattavasti aktiivisemmin maailmalla menestyviä intialaisia. Ja luonnollisesti kosiskelu on sitä miellyttävämpää, mitä paremmat myötäjaisprosentit äiti-Intia voi taata sijoittajille. Intian etuna Kiinaan verrattuna pidetään myös paremmin toimivaa pankkilaitosta ja tehokkaampia pääomamarkkinoita.

Parivaljakko Michael Porter ja Jeffrey Sachs näyttää olevan myös valmis lyömään vetoa Intian puolesta maiden välisessä talouspainissa. He luottavat Huangin ja Khannan tavoin Intian kilpalukykyyn. Porterin ja Sachsin ohjaileman Global Competitiveness Reportin (2001-2002) mukaan Intia pääsi vuonna 2000 sijalle 37 mitattaessa maiden kilpalukykyä, kun Kiina sijoittui kilpakumppaniaan 7 pykälää alemmaksi.

Kansainvälisten talouslehtien otsikoissa on hehkutettu parin viimeisen vuoden ajan, että Intian talous kasvaisi Kiinan jälkeen toiseksi nopeinta vauhtia maailmassa. Kaikki riippuu kuitenkin vertailuajankohdasta. Jos verrataan vuosia 2000-04, Intian talouskasvu ei ole ollut kovin kaksista. Noina vuosina se kasvoi keskimäärin 6,2%. Tuolla tuloksella se ylsi vasta 17. maailman talousolympialaisissa. Intian tulos paranee kuitenkin huomattavasti, jos tarkastelujaksoa pidennetään, sillä vuosina 1990-2004 sen talous kasvoi 4. nopeinta vauhtia. Tuolloin sen ohittivat vain Kiina, Vietnam ja Mosambik. Ja vertailtaessa neljännesvuosisadan aikaista vauhtia (1980-2004) Intia sijoittuu toiseksi Kiinan jälkeen.

Intian suhteellisen tukeva talouskasvu on pönäköittänyt entisestään 250-300 miljoonaisen keskiluokan asemaa. Mutta mitä se on tuonut ihmisten enemmistölle? Ei juuri mitään. Maailmanpankin julkaiseman World Development Indicatorsin mukaan (2005) intialaisista reilu kolmannes (35%) sinnittelee alle dollarilla päivässä (alle kahdella dollarilla elää 80%). Intian köyhien osuus on lähes sama kuin Bangladeshissa (36%). Muissa naapurimaissa köyhillä menee paremmin, sillä Pakistanissa alle dollarilla päivässä elävien osuus on 17% ja Sri Lankalla 6%.

Intia kuuluu sosiaalisen kehityksensä osalta pikemminkin Saharan eteläpuolisen Afrikan kuin Itä-Aasian maiden joukkoon. Intian henkeä kohden laskettu bruttokansantulo (Gross National Income per capita) on vain hieman korkeampi kuin Saharan eteläpuolisessa Afrikassa. Esimerkiksi Latinalaiseen Amerikkaan verrattuna Intian bruttokansantulo on vain kuudennes. (World Development Indicators 2005).

Köyhyystilastojen laatiminen tuntuu olevan Intiassa, kuten monissa muissakin maissa, oma taiteen lajinsa. Intian edellisen BJP-johtoisen (Bharatiya Janata Party) hallituksen julkaisemien tilastojen mukaan alle köyhyysrajan elävien lukumäärä olisi laskenut heidän hallintokaudellaan 26 prosenttiin. Näitä lukuja on toisteltu uskollisesti eri tutkimusraporteissa, kun on haluttu todistella myös köyhien hyötynneen liberaalista talouspolitiikasta. Monissa tutkimuksissa on kuitenkin osoitettu, että köyhien määrä ei suinkaan ole suhteellisesti vähentynyt, vaan kysymys on ollut vain tilastojen kriteerien muuttamisesta. Alle köyhyysrajan eli vuosina 1999-2000 34 %

väestöstä, kun vastaava luku oli vuosina 1993-94 31,6%. (Ramachandran, Surjit 2005; Sen, Himanshu 2004).

UNDP:n kehittämällä inhimillisen kehityksen indikaattorilla (Human Development Report 1997, 2005) mitattuna Kiinan ja Intian ero on venähtänyt entisestään viime vuosina. Kun Intia ylsi maailman maiden (175) inhimillisen kehityksen ranking-listalla vuonna 1997 sijalle 138, niin Kiina oli sijalla 108. Vuonna 2005 Kiina oli petrannut tulostaan jo sijalle 85, kun Intia ylsi vasta sijalle 127 yhteensä 177 maan joukossa.

Näistä luvuista huolimatta monet intialaiset taloustieteilijät katsovat toiveikkaasti maansa tulevaisuuteen. He luottavat Intian talouden tiehen, jossa keskitytään palveluiden kehittämiseen. Jotkut ovat kiteyttäneet Intian ja Kiinan kilpajuoksun toteamukseen, että *"norsu voi olla hidas ja kömpelö, mutta se on todellinen eläin, kun taas nopeaksi mielletty lohikäärme osoittautuu lopulta vain myyttiseksi taruolennoksi"*.

Kaksi tietä

Intian yritystä nousta maatalousyhteiskunnasta suoraan jälkiteolliseksi tietoyhteiskunnaksi on pidetty ainutlaatuisena kokeiluna maailmassa. Kiinassa on päinvastoin luotettu perinteiseen teollisuusmaiden läpikäymään kehitysmalliin, jolloin jälkiteolliseen yhteiskuntaan siirrytään teollisuusyhteiskunnan kautta.

Maiden erilaiset kehitysmallit näkyvät selvästi talouden tunnusluvuissa. Kun Kiinan BKT:n kumulatiivisesta kasvusta vuosina 1990-2004 55% liittyi tavaroiden tuotantoon, niin Intiassa tuosta kasvusta 60% liittyi palveluihin. Siksi onkin hieman liioitellen sanottu, että Kiinasta on tulossa maailman teollisen tuotannon ja Intiasta palveluiden tuotannon keskus. (Chandrasekhar 2006).

Kansainvälisen talouden dominopelissä molemmat maat ovat kuitenkin suhteellisen pieniä nappuloita, sillä Kiinan osuus oli vuonna 2003 vain 5,8% maailman teollisesta tuotannosta ja palveluista. Ennen reformipolitiikan alkua vuonna 1978 vastaava luku oli 1,4%. Intia puolestaan tuotti vuonna 2003 maailman teollisesta tuotannosta ja palveluista vain prosentin. Sen osuus on kasvanut kaksi ja puolikertaiseksi vuoteen 1978 verrattuna (0,4%). Sama tilanne ilmenee tarkasteltaessa maiden osuutta koko maailman BKT:sta, sillä Kiinan osuus oli vuonna 2003 vain 4,6% ja Intian 1,6%. Näiden lukujen perusteella Aasian jättien taloudet vaikuttavat yhä karpässarjan puuhastelulta, kun niitä verrataan maiden väestömäärään - kiinalaisten ja intialaisten osuus maailman väestöstä on noin 36 %. (Chandrasekhar 2006; Srinivasan 2006).

Talouden rakenne on muuttunut nopeasti molemmissa maissa viimeisen parin vuosikymmenen aikana. Kun maatalous muodosti Kiinassa vielä 30 % BKT:sta vuonna 1980, niin vuonna 2000 sen osuus oli pudonnut jo 16 prosenttiin. Samana aikana palveluiden osuus kasvoi 21 prosentista 31 prosenttiin. Molemmissa maissa maatalous on kuitenkin yhä suurin työllistäjä, sillä Kiinan työvoimasta noin puolet työskentelee yhä maataloudessa ja Intiassa yli 60 %. Vaikka palveluiden osuus kattaa Intiassa nykyisin lähes puolet BKT:sta (46%), se työllistää vain reilut 22 % työvoimasta.

Monet intialaiset taloustieteilijät (esim. Das 2006) ovat puolustaneet voimakkaasti Intian palveluihin keskittyvää tietä, mutta myös epäilevien tuomaiden osuus on suuri. Kun edelliset

vannovat palveluiden ja uuden talouden vetovoimaan, jälkimmäiset pitävät tätä vain nopeasti ohimenevänä boomina, joka voi luisua Intiasta milloin tahansa kilpaileviin maihin.

Intialaissyntyinen Texasin yliopiston informaatiotalouden professori Prabhudev Konana (Konana et al 2005) kuuluu epäilijöiden joukkoon.

”Jotkut taloustieteilijät ovat väittäneet, että keskittymällä tietointensiivisen talouden rakentamiseen, Intia ohittaisi lopulta Kiinan maiden välisessä talouskilpailussa. Tähän on hankala uskoa. Informaatioteollisuus työllistää pääasiallisesti nuoria, hyvin koulutettuja kaupunkilaisia, ja sillä ei ole juuri heijastusvaikutuksia perinteiseen talouteen.”

Uuden talouden on arvioitu luoneen 800 000 uutta työpaikkaa. Luku vaikuttaa ensi silmäyksellä vaikuttavalta, mutta jos se suhteutetaan Intian 470 miljoonaisen työvoiman määrään, uuden talouden luomat työpaikat ovat melko pientä puuhastelua. Varsinkin kun tilannetta verrataan Kiinaan, joka samaan aikaan on luonut 40 miljoonaa työpaikkaa informaatioteollisuuden ohella jalkine- ja vaateteollisuuteen.

Konanan mielestä Kiinan kasvu on ollut viime vuosikymmeninä tietoisien yhteiskunnallisen politiikan ansiota, kun Intian menestys informaatioteollisuuden alueella on johtunut pikemminkin onnekaista sattumista (Konana et al 2005). Intian uuden talouden menestystarinan taustalla on ollut vain muutamia kansainvälisesti menestyneitä yrityksiä, kuten Wipro ja Infosys, ja toisaalta länsimaiden erityisesti Yhdysvaltojen ja Britannian kasvava kiinnostus palveluidensa ulkoistamiseen halvemman työvoiman maihin. Informaatioteollisuuden vientiluvut ovat vaikuttavia, kun se kattaa parikymmentä prosenttia Intian viennistä. Silti sen osuus BKT:sta on vain 4 prosenttia. (Chandrasekhar 2006).

Muidenkin kriitikoiden kuin Konanan mielestä informaatioteollisuus jää yksinäiseksi saarekkeeksi Intian taloudessa (esim. Gill 2004). Sen keskeiset tuotannontekijät ammattitaitoista työvoimaa lukuun ottamatta perustuvat tuontiin. Kun Intialla ei ole toimivaa infrastruktuuria, maan kilpailukyky tietokoneiden laitteistomarkkinoilla ei ole järin vahva. Informaatioteollisuuden lopputuotteista 85 % menee vientiin. Näin informaatioteollisuudella on vain vähäinen vaikutus kotimaiseen kysyntään ja muuhun talouteen.

Pitkäjänteisen talouskasvun kannalta huolestuttavampana pidetään kuitenkin Intian iteollisuuden asemaa kansainvälisessä työnjaossa. Intian kaltaisille kehitysmaille on kansainvälisessä informaatiotalouden työnjaossa jäänyt lähinnä kaksi korttia käteen: ne voivat keskittyä joko itsenäisen ohjelmistoteollisuuden luomiseen tai palvelujen tuottamiseen länsimaisille yrityksille. On selvää, että vähänkin pitemmällä aikaperspektiivillä tarkasteltuna tuottavinta olisi keskittyä itsenäisen ohjelmistoteollisuuden luomiseen.

Intialla on kokemuksia molempien korttien käytöstä. Ohjelmistoteollisuus on kasvanut nopeasti ja se on luonut myös uusia työpaikkoja, kun perinteinen teollisuus kasvustaan huolimatta ei synnytä enää uutta työtä. Monet ohjelmistoyritykset tekevät kuitenkin suhteellisen yksinkertaista työtä, kuten koodin kirjoittamista. Niiden pitäisi laajentaa toimintojaan tuottavampaan järjestelmien suunnitteluun, jotta ohjelmistoteollisuus vahvistaisi asemiaan maailman markkinoilla.

Suurimmat voittonsa Intia onkin takonut toisen korttinsa avulla erikoistumalla palvelujen tuottamiseen länsimaisille yrityksille, kun esimerkiksi henkilökohtaisia puhelinpalveluja on siirretty Intiaan. Tässä digisiirtolaisuudeksi kutsutussa ilmiössä Intian englannin kielen taitoinen ja hyvin koulutettu työvoima on kiistämätön valtti.

Esimerkiksi professori C.P. Chandrasekharin (2003) mielestään Intia on kuitenkin keskittynyt liikaa digisiirtolaisuuteen. Delhin Jawaharlal Nehru yliopistossa informaatiotaloutta tutkivan Chandrasekharin mielestä paljon tärkeämpää olisi kehittää itsenäistä informaatioteollisuutta. Muutenkin puheet Intian digikumouksesta ovat hänen mielestään pitkälle katteettomia, sillä se tavoittaa vain mitättömän pienen osan väestöstä.

Markkinat ovat kuitenkin oikullisia. Jotkut suuret yhdysvaltalaiset yritykset ovat jo peruneet ulkoistettuja palveluitaan. Syyksi on mainittu intialaisten puhuma englanti, jonka aksenttia yhdysvaltalaiset asiakkaat eivät ymmärrä vaivattomasti. Peruutusten taustalla on myös Yhdysvalloissa lisääntyvät vaatimukset säilyttää työpaikat omassa maassaan. Tämä on Intian kannalta suurempi ongelma kuin kilpailu vastaavia palveluja tuottavien maiden, kuten Israelin, Kiinan tai Filippiinien kanssa.

Palveluiden ulkoistaminen teollisuusmaista Intiaan voi merkitä vain nopeasti ohimenevää ilmiötä, sillä työpaikat voivat siirtyä milloin tahansa vielä halvemmän työvoiman maihin. Nykyisin Kiina kilpailee entistä aktiivisemmin näistä markkinoista Intian kanssa. Intialaisten paljon puhuttu etumatka englannin taidoissa hupenee myös vauhdilla. Kiinalaisten opiskelijoiden kielitaitoon panostetaan aivan eri tavoin kuin aikaisemmin, ja mikä tärkeintä vieraita kieliä opetetaan entistä suuremmille joukoille. Englannin opetukseen käytetään kuulemma myös stadioneja.

Tietoyhteiskunnan edellyttämä infrastruktuurikin on Intiassa monin paikoin lähes olematonta. Intiassa on 7 puhelinta 100 asukasta kohden. Luku on kasvanut noin viisinkertaiseksi 10 vuodessa. Puhelimet keskittyvät kuitenkin suurkaupunkeihin Matkapuhelimet yleistyvät nykyisin myös kylissä. Matkapuhelinliittymiä Intiassa on noin 100 miljoonaa (Kiinassa 400 miljoonaa). Internetin käyttö kasvaa nopeasti, mutta sen mahdollisuuksia pystyy hyödyntämään vain 5,4 prosenttia väestöstä (Internet World Statistics 2006).

Vaikka talousoptimistien unelmat toteutuisivat ja Intia pystyisi kasvattamaan tuntuvasti palvelutuotantoaan erityisesti informaatioteknologiassa, sen heijastusvaikutukset muuhun talouteen jäänevät suhteellisen vähäisiksi, jos Intian investoinnit sosiaaliseen kehitykseen pysyvät nykyisellä tasollaan. Nykyistä tukevampikaan talouskasvu ei automaattisesti poista intialaisen yhteiskunnan pahimpia sosiaalisia vinoutumia. Se vaatisi liittovaltiolta tietoisia yhteiskuntapoliittisia päätöksiä, joita ei ainakaan vielä olla valmiita tekemään.

Viljavuori ja aliravitsemus

Jotkut intialaiset poliittiset tarkkailijat ovat todenneet hieman kyynisesti, että Intia ei saavuta Kiinaa muussa kuin väestönkasvussa. Kun Intia juhlii elokuussa vuonna 2047 satavuotisjuhliiaan itsenäisenä kansakuntana, se voi samalla kerskua olevansa maailman suurin kansakunta. Intian itsenäistyessä intialaisia oli noin 370 miljoonaa. Kun se ohittaa Kiinan tämän vuosisadan puolivälin tienoilla, Intiassa asuu 1,5 miljardia ihmistä. Tuolloin Intiassa on aktiiviväestöä (15-60 vuotiaita) noin 962 miljoonaa. Kiinassa vastaavassa iässä on nyt 812 miljoonaa ihmistä. (Guruswamy, Kaul, Handa 2003).

Kiina on pystynyt ilmeisen hyvin hyödyntämään valtavaa työikäistä väestömääräänsä. Mutta pystyykö Intia tulevina vuosikymmeniä samaan? Jos se ei pysty siihen, valtava väestömäärä nakertaa tehokkaasti tuntuvankin talouskasvun hedelmiä. Jotta Intia onnistuisi kääntämään

nopeasti kasvavan työikäisen väestömäärän taloudelliseksi edukseen, sen olisi investoitava tuntuvasti sosiaaliseen kehitykseen.

Monien yhteiskuntatieteilijöiden (esim. Ramachandran, Swaminathan 2005) mielestä Intia ei ole ymmärtänyt ottaa oppia Itä-Aasian maiden kokemuksista, joissa talouden kasvu on perustunut hyvin toimivan sosiaalisen infrastruktuurin luomiseen. Intia on päinvastoin liberalisoidessaan talouttaan viime vuosikymmenellä karsinut sosiaalisen kehityksensä edellytyksiä, kuten maaseutupankkien toimintoja. Niistä saadut edulliset lainat ovat olleet elintärkeitä pientalonpojille. Samalla tavoin se on leikannut julkisen ruuan jakelujärjestelmän toimintaedellytyksiä. Niiden kaupoista köyhät voivat ostaa peruselintarvikkeita markkinahintoja edullisemmin.

Nobel-palkitun taloustieteilijän Amartya Senin (2005) mielestä Intian poliittisten johtajien olisi pitänyt oppia Kiinan tiestä. Kiinassa ymmärrettiin sijoittaa sosiaaliseen kehitykseen, peruskoulutukseen, terveydenhuoltoon ja maareformeihin. Näin Amartya Senin ja Jean Drèzen (1997) mielestä Kiinan taloudellisen menestystarinan edellytykset taottiin jo ennen reformipolitiikan aikaa.

Puoli vuosisataa sitten intialaisten ja kiinalaisten keskimääräiset elinolot eivät juuri poikenneet toisistaan. Molemmat maat pitivät perää maailman tilastoissa, olipa kysymys sitten köyhyyden, aliravitsemuksen, lapsikuolleisuuden tai lukutaidottomuuden maailmanennätyksistä.

Kun Kiina avasi ikkunoitaan Deng Xiopingin mainitsemille ulkolaisille karpäsille vuonna 1980, sen lapsikuolleisuusluvut olivat noin kolme kertaa alhaisemmat kuin Intiassa, keskimääräinen elinikä oli lähes teollisuusmaiden luokkaa ja aikuisväestön luku- ja kirjoitustaitoisuus lähes 20 prosenttia suurempi kuin Intiassa.

Sosiaalinen kehitys on edennyt Intiassa viimeisen neljännesvuosisadan aikana, mutta ihmisten enemmistön kannalta tuskastuttavan hitaasti. Lapsikuolleisuus on Intiassa edelleen yli kaksi kertaa suurempi kuin Kiinassa. Nykyvauhdillaan Intia yltää lapsikuolleisuudessa Kiinan vuoden 1980 tasolle vasta vuonna 2015. Keskimääräinen elinikä on Intiassa 63 vuotta, kun Kiinassa se on 70 vuotta.

Kun Intia itsenäistyi vuonna 1947, Jawaharlal Nehru julisti lukutaidottomuuden poistamisen yhdeksi maan keskeisistä tavoitteista. Nykymenolla tuota tavoitetta ei tarvitse uudistaa vielä vuosikymmeniin.

Peruskoulutuksen ja lukutaidon alueilla Intia kilpailee varsinkin naisten osalta höyhensarjassa, kun Kiina on kamppailut jo pitkään keskiraskaassa sarjassa. Kiinassa aikuisväestöstä on lukutaitoisia 90 prosenttia. Intiassa lukutaitoisia on miehistä 76 prosenttia ja naisista ainoastaan 54 prosenttia. (World Development Indicators 2005, Human Development Report 2005).

Koulutuksella on suuri merkitys talouskasvulle ja kehitykselle. Erityisesti naisten koulutus on ratkaisevaa väestönkasvun rajoittamiseksi. Lukutaitoisuus korreloi vahvasti myös elinikäodotteen ja työn tuottavuuden kanssa. Erityisen huolestuttavaa Intian sisäisen integraation kannalta on se, että kastittomat (noin 15 prosenttia väestöstä) on syrjäytetty näkyvästi peruskoulutuksesta. Kastittomista naisista vain 19 prosenttia on lukutaitoisia. (Swaminathan, Rawal 1999, 68-69). Lapsen välttämättömiin opintokuluihin, kuten kirjoihin, koulupukuun ja koulumaksuun, kuluu keskimäärin 318 rupiaa vuodessa (noin 6 euroa). Summa ei tunnu suurelta, mutta useille maatyöläisille ja pienviljelijöille se on liikaa (mts 75).

Intian tulevan kehityksen kannalta on ratkaisevaa, milloin kaikki lapset, myös kastittomien lapset saadaan koulunpenkeille. On arvioitu, että se toteutuisi jos Intia sijoittaisi BKT:staan 2,9 prosenttia peruskoulutukseen nykyisen 1,5 prosentin sijaan (mts. 81). Investointina tulevaisuuteen se ei olisi mikään mahdoton tehtävä, mutta ainakin toistaiseksi Intian poliittiset päättäjät ovat suosineet mieluummin investointeja asejärjestelmiensä uusimiseen. Arvioidaan (ks. Sen 2005), että kaikki intialaiset lapset pääsisivät koulunpenkille summalla, jonka maa käyttää vuosittain ydinaseisiin (ohjelmahan on ”laiton” siinä mielessä, että Intia on kehittänyt ydinaseitaan kansainvälisen ydinsulkusopimuksen vastaisesti).

Jos Intia on jättänyt peruskoulutuksensa hunningolle, niin sitä paremmin se on huolehtinut keskiluokkaisten korkeakoulutuksesta. Väestömäärään suhteutettuna intialaiset lähettävät nuoriaan korkeakouluihin lähes kuusi kertaa enemmän kuin kiinalaiset.

Intiassa ei ole ollut laajaa nälänhätää itsenäistymisen aikana. Tässä mielessä Intialla on aihetta ansaittuun ylpeyteen. Intian tilannetta synkistää kuitenkin lähes kaikissa osavaltioissa esiintyvä ruuanpuute. Maa pitääkin hallussaan ehkä kyseenalaisinta maailmanennätystä. Intiassa on enemmän nälästä kärsiviä kuin koko Saharan eteläpuolisessa Afrikassa. Kiinassa ja muissa Itä-Aasian maissa aliravitsemusta on pystytty tuntuvasti vähentämään parin viimeisen vuosikymmenen aikana. Sen sijaan intialaisista lapsista 40-60 prosenttia kärsii aliravitsemuksesta. Saharan eteläpuolisessa Afrikassa aliravittujen lasten osuus on 20-40 prosenttia. Samoin on arvioitu, että yli puolet aikuisista intialaisista naisista kärsisi anemiasta. (ks. Sen 2005).

Intian nälkää näkevien tragedia on poikkeuksellinen siinä mielessä, että valtio on onnistunut samaan aikaan keräämään varmuussiiloihinsa maailman suurimman viljavuoren. Kun vuonna vuonna 1998 viljavarasto oli noin 18 miljoonaa tonnia, mikä vastasi suunnilleen virallista varmuustavoitetta, se kasvoi vuoteen 2001 mennessä yli 62 miljoonaa tonniin. Delhin yliopistossa työskentelevä taloustieteen professori Jean Drèze (ks. Sen 2005) arvioi, että jos viljasäkit olisi asetettu riviin, sen pituus olisi ulottunut kuuhun ja takaisin. Tuolla määrällä olisi ruokittu pitkän aikaa kaikki Intian aliravittut, sillä ruokaviljaa olisi riittänyt yli tonni jokaiselle alle köyhyysrajan elävälle perheelle.

Amartya Sen (2005) ei ole kuvannut tätä tilannetta ainoastaan järjenvastaiseksi, vaan myös ”tunteettomuuden ylittäväksi mielipuoaisuudeksi”. Ilmiön taustalla on keskushallinnon päätös pitää ruokaviljan hinnat keinotekoisena korkeina. Tämä on hyödyttänyt viljantuottajia, mutta Intian aliravituille maatalouspolitiikka on ollut tuhoisaa.

Viljavuori kasvoi vielä vuonna 2002 noin 67 miljoonaan tonniin. Se purettiin kuitenkin seuraavana vuonna ennätysellisen nopeasti. Tätä on luonnehdittu yhtä vastuuttomaksi teoksi kuin viljavuoren pystyttämistäkin, sillä valtio möi lähes 17 miljoonaa viljatonna ulkomaille vahvasti alennetulla hinnalla (Patnaik 2004). Seuraavat kuivat vuodet verottivat varmuusvarastoja myös siinä määrin, että nykyisin siiloissa on viljaa noin 28 miljoonaa tonnia.

Amartya Senin mielestä varmuusvarastojen kasvattaminen oli pöyristyttävää myös sen ylläpidon vaatimien kohtuuttomien taloudellisten kustannusten ja byrokratian vuoksi. Julkisen hallinnon kustannukset rasittavat muutenkin kohtuuttomasti Intian taloutta. Vaikka desentralisaatiosta on hoettu lähes mantran tavoin puoli vuosisataa, keskushallinnon kulut eivät juuri ole alentuneet. On paradoksaalista, että Kiina keskusjohtoisena maana on pystynyt supistamaan hallinnollisia menojaan voimakkaasti. Kun vuonna 1953 palkkoihin ja muihin kuluihin meni Kiinassa 73,9 % hallinnon kaikista menoista, niin vuonna 1998 näiden menojen osuus oli vain 28,9%. Intiassa vastaavat luvut ovat pysyneet ennallaan noin 40 prosentissa (Guruswamy, Kaul, Handa 2003).

Intialaiset koiranleuat ovatkin todenneet, että tällainen julkinen kulutus tuskin oli Keynesin mielessä, kun hän puolusti talouskasvua kiihdyttävän julkisen kulutuksen lisäämistä.

Jos Intian tulevan kehityksen uskottavuutta nakertaa sosiaalisen kehityksen takaperoisuus, niin Kiinan tasapainoisen kehityksen yhtenä suurimpana riskinä pidetään demokratian puutetta, kuten esimerkiksi tämän Futuran artikkeleissa on todettu. Intiassa on kuitenkin kokeiltu mallia, jossa nämä molemmat ongelmat on pystytty ratkaisemaan.

Toinen Intia

Intian osavaltiot erovat sosiaaliselta kehitykseltään huomattavasti toisistaan. UNDP:n kehittämällä HDI-indeksillä mitattuna Kerala on ehdoton ykkönen maan sisäisessä kilpailussa. Keralassa naisista on lukutaitoisia 88 prosenttia, mutta Rajasthanissa vain 44 prosenttia. Intiaa ja Kiinaa yhdistää poikien suosiminen perhepolitiikassa. Molemmissa maissa naisia on huomattavasti vähemmän kuin miehiä. Viimeisen väestölaskennan (2001) mukaan Intiassa on 933 naista 1000 miestä kohden. Tämä naisten alistettua asemaa hyvin kuvaava suhdeluku on Intian hyvinvointivaltioksi kutsutussa Keralassa omaa luokkaansa: kookospähkinöiden maassa on 1058 naista 1000 miestä kohden.

Monissa eri tutkimuksissa on osoitettu, että naisten korkea luku- ja kirjoitustaito ja alhainen syntyvyys korreloivat selkeästi keskenään. Lähes 32 miljoonan asukkaan Kerala on tästä hyvä esimerkki. Kookospähkinöiden maa päihittää tässä myös kaikki Kiinan maakunnat.

Taulukko 2. Miesten ja naisten luku- ja kirjoitustaito Keralassa ja Intiassa (%) (Kerala Human Development Report 2005)

	Kerala		Intia	
	miehet	naiset	miehet	naiset
1981	87.7	75.7	56.8	29.8
1991	93.6	86.1	64.8	38.3
2001	94.2	87.9	75.6	54.0

Kun Intian kokonaissyntyvyys on vielä lähes kolme, Keralan syntyvyys (1.7) on laskenut jo alle ”vanhemmat korvaavan tason”. Tässä on huomattavaa erityisesti kolme seikkaa: Keralan syntyvyysluvut alittavat Kiinan luvut, tämä on saavutettu ilman pakkokeinoja ja ilmiön taustalla ei ole pitkään jatkunut talouskasvu. Keralassa väestönkasvu on saatu paremmin kuriin kuin Kiinassa suunnilleen samana aikana. Vastaavalla tavalla myös Tamil Nadussa ja Himachal Pradeshissa syntyvyyden lasku on ollut nopeampaa kuin Kiinassa. Näissäkin osavaltioissa ilmiön taustalla on lähinnä naisten aseman paraneminen peruskoulutuksen, taloudellisen itsenäisyyden ja palkkatyön avulla. Tamil Nadulle, Himachal Pradeshille ja syntyvyyttään nopeasti alentaneelle Andhra Pradeshille on tyypillistä, että naisten määrä suhteessa miehiin ylittää huomattavasti intialaisen keskiarvon.

Väestönkasvua on rajoitettu tehokkaasti myös lapsikuolleisuutta vähentämällä. Keralassa 1000 elävänä syntynyttä lasta kohden kuolee 14 ennen ensimmäistä ikävuottaan. Koko maassa vastaava luku on 71. (mts. 25).

Taulukko 3. Vuosittainen väestönkasvu Keralassa ja Intiassa (%) (mts.20)

Kerala   Intia

1971	2,33	2,22
1981	1,76	2,26
1991	1,31	2,13
2001	0,93	1,95

Keralalaisten odotettavissa oleva elinikä (73 vuotta) on verrannollinen Etelä-Koren, Malesian ja Kiinan lukujen kanssa. Naisten määrä suhteessa miesten lukumäärään vetää vertoja puolestaan Euroopan ja Pohjois-Amerikan luvuille. Keskeisillä sosiaalisilla tunnusluvuilla mitattuna Kerala voidaan yleisemminkin pitää lähes hyvinvointivaltiona – tämä siitä huolimatta, että Kerala oli vielä toistakymmentä vuotta sitten Intian osavaltioidenkin joukossa keskimääräisesti köyhempi. Aliravitsemuksenkin suhteen Kerala tilanne on parempi kuin muualla, sillä alle 3-vuotiaista lapsista aliravitsemuksesta kärsii otantatutkimuksen mukaan 27 %. Naisista on aliravittuja 19 %, kun koko maassa vastaava luku on 36 % (mts. 31).

Keskeistä Kerala mallissa on ollut peruskoulutuksen järjestäminen kaikille väestöryhmille, myös alakastisille ja kastittomille. Perusterveydenhuollon kehitys kestää vertailun lähes minkä tahansa teollisuusmaan kanssa. Kotitalouksien sanitaatiotilat, sairaaloiden ja terveyskeskusten lukumäärä on Keralassa omaa luokkaansa verrattuna muuhun Intiaan.

Keralan mallia on pidetty paradoksaalisena siinä mielessä, että sosiaalinen kehitys on saavutettu taloudellisesti takapajuisessa osavaltiossa. Osavaltion menestystarina on osoitus siitä, että taloudellisesti kehittymätönkin maa voi saavuttaa huomattavan sosiaalisen kehityksen allokoimalla niukat resurssinsa mielekkäästi.

Tilanne on kuitenkin muuttunut viime vuosina, sillä 1990-luvun jälkipuoliskolta alkaen Kerala henkeä kohden laskettu BKT on kasvanut nopeammin kuin Intiassa keskimäärin. Ilmiö selittyy myönteisellä talouskehityksellä ja alhaisella väestönkasvulla. Kerala kehityksen on katsottu vahvistavan ”hyvän kierteen teoriaa”: investoinnit sosiaaliseen kehitykseen johtavat ennen pitkää myös kestäväan talouskasvuun (Ranis et al, 2000).

On huomattavaa, että Keralassa palvelusektori on laajentunut nopeammin kuin muualla Intiassa. Osavaltion tuloista yli puolet (55%) tulee palveluista ja työvoimastakin 40% sijoittuu palvelusektorille. Maatalous tuottaa valtiolle enää 26% tuloista ja se työllistää vain kolmanneksen työvoimasta.

Keralalla on hyvät edellytykset kasvattaa palvelutuotantoaan erityisesti matkailun ja informaatioteknologian alueilla (ks. Krishnakumar 2006). Kookospähkinöiden maan matkailuviranomaiset olivat ilmeisen tyytyväisiä, kun WTTC (The World Travel and Tourism Council) myönsi osavaltiolle ”partnerivaltion” statuksen. Se myönnetään alueille, joilla on erityisiä mahdollisuuksia saada maailman kasvavista turistivirroista entistä suurempi osa. National Geographic Traveller valitsikin äskettäin Kerala yhdeksi maailman viidestäkymmenestä ”must see” paikaksi. Matkaajien määrä kasvaakin nopeasti, sillä Keralassa kävi vuonna 2004 5,9 miljoonaa kotimaista matkaajaa eli yli kuusi kertaa enemmän kuin vuonna 1990 (900 000). Ulkomaalaisia matkaajia saapui vuonna 2004 noin 300 000 (12% Intian ulkomaalaisista turisteista). On myös huomattavaa, että Kerala on pyrkinyt kehittämään turismiteollisuuttaan mahdollisimman vähän ympäristöä rasittavaksi.

Turismin ohella Keralassa investoidaan informaatioteknologiaan. Kerala tietotekniikkahankkeiden vastaava vetäjä P.H. Kurian julisti alkuvuodesta, että osavaltio tulee olemaan Intian ensimmäinen e-lukutaitoinen osavaltio vuonna 2007. Siksi Keralassa järjestettiin viime joulukuussa jo toinen laaja ”internet koko kansalle”-kampanja. Informaatioteknologian

opetus kuuluu nykyisin myös peruskoulun opetusohjelmaan. Kesällä 2006 noin puolimiljoonaa koululaista osallistui loppukokeisiin, joissa testattiin myös informaatioteknologian perusteiden hallintaa. (Parthasarathy 2006).

Osavaltioon on kosiskeltu viime vuosina entistä aktiivisemmin informaatioteknologian yrityksiä ympäri maailmaa. Intian uuden teknologian lippulaivat Infosys ja Wipro avasivat hiljattain toimipisteensä pääkapungin Thiruvananthapuramin teknologiapuistossa. Kerala voi syystä kerskua omaavansa Intian koulutetuimpaa työvoimaa, esimerkiksi insinöörien koulutusta on lisätty voimallisesti viime vuosina. Länsimaiset yritykset ovat kuitenkin pelänneet Keralaan punaista mainetta lakkoilevana osavaltiona, vaikka teknologiapuiston johtaja mainitsikin äskettäin, että ”teknologiapuistossa ei ole lakkoiltu vuosikausiin”.

Keralan kehitystä voidaan ymmärtää kulttuurisilla ja poliittisilla tekijöillä, kuten jo 1800-luvun lopulla virinneellä kiinnostuksella yleiseen peruskoulutukseen (ks. Tamminen, Zenger 1998, 276-290). Myös naisten perinteisesti hyvä asema erityisesti matrilineaalisen nayar-kastin parissa ja voimakkaat kastireformistiset liikkeet ovat vaikuttaneet Kerala-ilmion toteutumiseen. Ratkaisevimpia ovat kuitenkin olleet poliittiset valinnat 1950-luvun lopulla, jolloin päätettiin mittavista investoinneista sosiaaliseen kehitykseen.

On syytä myös huomata, että sosiaalinen kehitys on saatu aikaan osavaltiossa, jota on pidetty historiallisesti äärimmäisen epätasa-arvoisena, sillä kastilaitos on Keralassa ilmeisesti ollut jykempi kuin missään muualla Intiassa. Keralaa onkin kutsuttu ”kastien hullujenhuoneeksi”. Perinteisessä keralalaisessa yhteiskunnassa määriteltiin esimerkiksi tarkoin, kuinka monen askeleen päähän alakastinen saattoi lähestyä yläkastista. Julkisten teiden käyttö oli vielä 1920-luvulla kielletty alakastisilta.

Keralassa on kokeiltu viime vuosikymmenen lopulta alkaen osallistavan demokratian kehittämistä. Hanketta ovat tukeneet kaikki merkittävät poliittiset puolueet. Tähän on liittynyt myös hallinnon desentralisointiohjelma, jota on pidetty ainutlaatuisena koko maailmassa (ks. Isaac, Franke 2000).

On selvää, että Kerala painii myös vakavien sosiaalisten ongelmien kanssa. Pitkäaikainen työttömyys on jäytännyt monen pitkällekin koulutetun keralaisen henkistä selkärankaa. Vaikka Keralaa on esitelty joskus myös onnellisten ihmisten trooppisena shangri-la:na, tätä mielikuvaa nakertaa vahvasti keralalaisten korkea itsemurhatiheys. Samoin keskimääräisen alkoholinkulutuksensa suhteen keralalaiset ovat intialaisten kärjessä. Monet adivasikansat (alkuperäisväestö) ovat myös jääneet myönteisen sosiaalisen kehityksen ulkopuolelle.

Intian yritys nousta maatalousyhteiskunnasta suoraan jälkiteolliseksi palveluyhteiskunnaksi on monella tavoin kiinnostava ilmiö. Usein ajatellaan, että palveluvaltainen taloudellinen kasvu olisi ekologisesti kestävämpää kuin teollisuuteen perustuva kasvu. Näytöt tästä ovat kuitenkin ristiriitaisia, eikä esimerkiksi palvelutuotantoon voimakkaasti kasvattaneen Keralaan kehityksestä voida tehdä vielä kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä. Keralaan pahimmat ympäristöongelmat liittyvät hiljattain julkaistun osavaltion ympäristöraportin (The Hindu 2006) mukaan riittämättömään puhtaaseen veteen, rannikkokalastukseen, maankäyttöön, liikenteen nopeaan kasvuun ja osin siitä johtuviin kaupunkien ilmansaasteisiin.

Lopuksi

Edellä olen tarkastellut kriittisesti Intian mahdollisuuksia toistaa Itä-Aasian maiden menestyksen reseptejä. Intian talous kasvanee jatkossakin suhteellisen nopeasti, mutta se painii tulevina

vuosinakin paria astetta kevyemmissä sarjoissa kuin itä-aasialaiset serkkunsa. Keskeinen syy tähän on Intian haluttomuus investoida sosiaaliseen kehitykseensä. Vertailen Intian tilannetta erityisesti Kiinaan, jonka kyydistä Intia on pudonnut lähes millä tahansa taloudellisilla ja sosiaalisilla mittareilla mitattuna. Intian ja Kiinan vertailu ei ole hedelmällistä pelkästään maiden massiivisten väestömäärien vuoksi vaan myös siksi, että niiden yhteiskunnallinen rakenne muistutti paljolti toisiaan puolivuosisataa sitten.

Hieman yksinkertaistaen Intian kehitysmallin voisi muotoilla siten, että keskittyminen uuden talouden ydinalueille takaisi maalle riittävän tukevan talouskasvun, josta puolestaan tihkuisi varoja myös Intian laajan kurjaliston nostamiseen toivottoman köyhyyden suosta. Tulokset tämäntyyppisistä perinteisistä kehitysmalleista ovat kuitenkin olleet aika heikkoja, ellei malliin ole kuulunut myös laajoja yhteiskunnallisia reformeja.

Keralassa on kuitenkin kokeiltu myös toisenlaista kehitystietä, jossa ei ole pidetty ensisijaisena taloudellista kasvua vaan sosiaalista hyvinvointia. Tänä vuonna 50-vuotispäiviään juhlineen osavaltion tulokset sosiaalisen ja nykyisin myös taloudellisen kehityksensä suhteen ovat vakuuttavia. Keralan tietä väestönkasvunsa onnistuneessa rajoittamisessa ovat seuraanneet myös muut osavaltiot, kuten Himachal Pradesh, Tamil Nadu ja Andhra Pradesh. Kerala-mallin tärkein opetus on siinä, että niukkojenkin taloudellisten resurssien kohdentaminen inhimilliseen kehitykseen voi kohentaa ihmisten enemmistön elämänlaatua merkittävästi.

Lähteet

Chandrasekhar C.P. (2003): Digital Optimism and the Case for a Caution. Futura 1/2003.

Chandrasekhar C.P. (2006): Fear of an Asian Challenge. Frontline. Volume 23, May 10-June 02, 2006.

Chandrasekhar S., Mukhopadhyay Abhiroop (2006): Primary Education as a Fundamental Right. Economic and Political Weekly, vol. 41, no. 35. September 02, 2006.

Das Gurcharan (2006): The India Model. Foreign Affairs July/August 2006.

Gill S.S. (2004): Information Revolution and India: a Critique. Rupa&Co. New Delhi.

Global Competitiveness Report 2001-2002), <http://www.cid.harvard.edu/cr/>

Guruswamy Mohan, Kaul Abhishek, Handa Vishal (2003): Is India really shining? Himal South Asian. December 2003.

The Hindu 13.9.2006: Coastal environment under threat: study.

Human Development Report (1997), United Nations Development Programme. Oxford University Press. New York, Oxford.

Human Development Report (2005), United Nations Development Programme. Oxford University Press. New York, Oxford.

Internet World Statistics (2006), <http://www.internetworldstats.com/stats3.htm>.

Isaac Thomas T.M., Franke Richard W. (2001): Local Democracy and Development (People's Campaign for Decentralized Planning in Kerala). LeftWord. New Delhi.

Kerala Human Development Report (2005). United Nations Development Programme. Centre for Development Studies, Thiruvananthapuram. New Delhi.

Konana Prabhudev, Doggett John N., Balasubramanian Sridhar (2005): Advantage China. Frontline vol. 22, March 12-25, 2005.

Krishnakumar R (2006): A success story. Frontline. Volume 22. Dec. 31-Jan. 13, 2006.

Parthasarathy Anand (2006): Online march (Special feature: Reinventing Kerala). Frontline. Volume 22. Dec. 31-Jan. 13, 2006.

Patnaik Ursa (2004): Rural India in Ruins. Frontline. Volume 21, February 28-March 12, 2004.

Ramachandran V.K., Surjit V. (2005): Rural Credit in an Underdeveloped Region. A case study of Jharkhand. Teoksessa Financial Liberalization and Rural Credit in India. Toim. V.K. Ramachandran, Madhura Swaminathan. Tulika Books. New Delhi.

Ramachandran V.K., Swaminathan Madhura (2005): Financial Liberalization, Rural Credit and Landless Households: Evidence from a Tamil Nadu Village, 1977, 1985 and 1999. Teoksessa Financial Liberalization and Rural Credit in India. Toim. V.K. Ramachandran, Madhura Swaminathan. Tulika Books. New Delhi.

Ranis Gustav, Stewart Frances, Ramirez Alejandro(2000): Economic Growth and Human Development. World Development, 28(2), 2000.

Sen Abhijit and Himanshu (2004): Poverty and Inequality in India-1. Economic and Political Weekly, vol. 39, no. 38, September 18, 2004.

Sen Amartya, Dreze Jean (1997): India – Economic Development and Social Opportunity. Oxford University Press. New Delhi.

Sen, Amartya (2005): The Argumentative Indian. Allen Lane, London.

Srinivasan T.N. (2006): China, India and the World Economy. Economic and Political Weekly, vol. 41, no. 34. August 26, 2006.

Swaminathan Madhura, Rawal Vikas (1999): Primary Education for All. Teoksessa India Development Report 1999-2000. Toim. Kirit S. Parikh. Indira Gandhi Institute of Development Research. Oxford University Press. New Delhi.

Tamminen Tapio, Zenger Mikko (1998): Moderni Intia – ristiriitojen suurvalta. Vastapaino. Tampere.

Huang Yasheng ja Khanna Tarun (2003): Can India Overtake China? Foreign Policy, July/August 2003.

World Development Indicators 2005, <http://devdata.worldbank.org/data-query/>

